

medicamentorum fieri solet, quod etiam demonstratur à Galeot. Mart. de doct. promisc. cap. 12. sed ad eandem intentionem juvat ipsum medicamenti exhibendi forma, solidane sit, an liquida, an confitentia medicocris, cum in forma solida tardius, in liquida cito, in medicocris, medicocris tempore operentur. A similis ergo concludentissime probatur, posse venenorum actionem artis ministerio & sollicitari, & retardari, pro assumentis, aut exhibentibus voluntate. Assumentis quoque dispositio in causa interdum est potest, ut actio veneni, seu medicamentis acceleretur, vel retardetur, quippe cum manifestum sit, multa ad hoc corpus disponere, ut temporis constitutionem, temperamentum, æatem, regionem, vite institutionem, & alia his similia, unum enim, idemque medicamentum, ut exempli causa scammonea, eadem quantitate ab eodem viro assumpta tempore calido citius, frigido serius, exate juvenili facilis, difficultus & tardius in senili operatur, & sic de ceteris. Illud unum ex Cardano lib. 2. de subtilitate hic admotabo, nimur, venena ad tempus neque cor, neque cerebrum, neque vescicam lacerare, sed vel pulmonem, vel jecur, vel ventriculum, crediteque insimil, nonnulla venena naturalia tempora esse; tamen id quod dicit, haec neque cerebrum, neque cor lacerare, nescio quam veritatem habeat, cum maxime ex tardis venenis confest homines hec tanta fabri absunt, & aliquando etiam infatuatos sensim deficere.

Venenumvero tota dubitatio est de conclusione in priori sensu lumpa, quam licet non modo negant omnes supracitati Auctores, sed etiam tanquam fabulosam derideant, non sedunt tamen clasci viri, ac illi quidem doctissimi, qui in eam inclinarent, illamq; tueantur, inter quos Nicol. est summa 4. tract. 4. cap. 2. dist. 4. Carrar. in questi. ad hanc rem dicata, posse post tractatione Conciliatoris de ven. conclus. 2. & 3. Marcell. Donat. libro 6. hist. mirab. cap. 1. Galeott. Mart. de doct. promisc. cap. 12. Cardan. Contrad. Medic. lib. 2. tract. 5. contrad. 9. & lib. 1. de venen. cap. 25. Amat. Cent. 2. Coras. 65. ex quibus Nicol. Carrat. & Cardan. non modo admittunt venenum, 11 quod tali aut tali tempore, non multa post aut ante rea occidat, sed etiam ita determinato, ut non ante, nec post determinatam horam, aut momentum operetur; quod tamen ego tam fabulosum existimo, quam quod maxime, etiam supponant mihi, quod componere tale venenum (nam similia non nisi composta sunt) perfecte, & undeque tam Medicina, quam Astrologie scientiam calleat. Est & inter Iureconsultos Ptol. Grilland. jam superius adducit, qui loco citato questi. 3. num. 30. huic sententia subscrive videtur; quinno habuisse se præ manibus maleficos testatur, ex quorum confessionibus palam illi factum est, venena ita temperari posse, ut secundum benefici voluntatem determinatio die occidant, atque infim modum illus tradidisse narrat, quo venena ad eum finem temperari valent, quem tamen ipse iure optimo reticuit.

12 Ego, quod perfectus Medicus etiam Astrologiae non habeat consummatam peritiam, tale componere posse venenum, ut conjectura assequatur, assumentem hoc aut illo tempore peritum, non majorere habere difficultatem credo, quam habeant alia quamplia in arte Medica, quippe quæ plurima, ne dicam omnia sola conjectura assequatur. Si ergo Medicus eruditissimus & exercitatus cognitam habeat assumentis naturam, æatem, tempera-

mentum, constitutionem corporis, & alia id genus, componere poterit tale venenum, ut hunc intra sex mensis exempli gratia occidat, si modo interim nihil ali extra adveniat, quod mortem retardare, aut accelerare posset, ut effet si hic notum habens le venenum assumptum, antidotis contrariis uteretur, aut si ex procatarctica aliqua cauca, aut alia quacunque in novum morbum incideret, qui illum ante constitutum tempus vivis cedere cogerer, sed pro Iureconfusis id scire sufficiat, dari venena temporanea;

9 potest, ut actio veneni, seu medicamentis acceleretur, vel retardetur, quippe cum manifestum sit, multa ad hoc corpus disponere, ut temporis constitutionem, temperamentum, æatem, regionem, vite institutionem, & alia his similia, unum enim, idemque medicamentum, ut exempli causa scammonea, eadem quantitate ab eodem viro assumpta tempore calido citius, frigido serius, exate juvenili facilis, difficultus & tardius in senili operatur, & sic de ceteris. Assumentis quoque dispositio in causa interdum est potest, ut actio veneni, seu medicamentis acceleretur, vel retardetur, quippe cum manifestum sit, multa ad hoc corpus disponere, ut temporis constitutionem, temperamentum, æatem, regionem, vite institutionem, & alia his similia, unum enim, idemque medicamentum, ut exempli causa scammonea, eadem quantitate ab eodem viro assumpta tempore calido citius, frigido serius, exate juvenili facilis, difficultus & tardius in senili operatur, & sic de ceteris.

S V M M A R I V M.

- 1 An unum idemque venenum quoquaque modo administratum, occidere possit.
- 2 Quidam venena non nocent gustatu, sed in vulnere.
- 3 Venenorum non eadem ratio cum extra adhibentur, & cum intra adhibentur.
- 4 Venena exterius admota nullum habent effectum. Contra numer. 13.
- 5 Fontem vel puerum veneno insidens capite punitur.
- 6 Venenari per concubitum quis non potest.
- 7 Venenum solo ofuscatur occidens non datur. Contra numer. 12.
- 8 Homo venenari potest per omnes sensus.
- 9 Nonnulli oculis ofuscantur alios conseruentur.
- 10 Venenum, quod super carbones injectum, astantes occidit.
- 11 Fumus quorundam lignorum venenatorum homines occidere potest.
- 12 Venenandi modus per vestium infectionem, non est vanus. & numero seq.
- 13 Corpus transpirabile existit, & medianibus arteriis, obvia omnia ad se allicit.
- 14 Ephippia, Octree, subfilia, spades, & huiusmodi res venenariae possunt. & num. seq.
- 15 Fortius eventus nobis multa, sed pro veris imponunt.
- 16 In venenis exhibitis una salutis, ut quamprimum extera corporis detrahantur.
- 17 Venena per clysteres raro administrantur.
- 18 Venena per clysteres administrari possunt.
- 19 Venenum per clysteres administratum, non potest in eadem quantitate occidere, quia occidit, cum per os assumitur. vide num. seq.
- 20 Fontem, flumen, aut puerum venenari non posse, credit Baccini, rationem vide num. seq.
- 21 Selenis confusa Plutis fleuius Eleboru infectus. & alias historias vide ibid.
- 22 Aqua per plumbos dulcis decurrunt, noxia est.
- 23 Ars imitari potest naturam in venenorum aquas.
- 24 An endem effectum promittat idem venenum per os assumptum, ac de foris adhibitum.
- 25 Non omne venenum, quod per os assumptum occidit, ab extra admotum occidere potest, sed contra, quod de foris adhibitum occidit, multo faciliter occidit per os exhibitum.

Venendandi qui modi possibles,
qui non.

Q V A E S T I O XI.

I

Llud unum à Iureconsultis in venenorum consideratione prætermissum reperio, atque id qui-

dem immerito, cum magni momenti res existat, nimur an unum idemque venenum, quo cunq; modo administratum, nocere possit, ut an idem venenum tam intus, quam extra administratum, pari modo noceat, dubitandi vero occasionem non modo quotidiana experientia exhibuit, sed etiam doctorum hominum testimonia; nam Cels. sua med. lib. 5.

cap. 27. dicebat, esse quedam venena, quibus precipue venatores utuntur, quae non guttæ, sed in vulnere recent. eodem quoque pacto Galen. lib. 3. de tem-

3 per. cap. 3. class. 1. venenorum non unam eademque esse ratione docebant cum exteriori applicantur, & cum interiori assumentur. siquidem, dicebat ipse, quemadmodum que intro assumpta perimunt, de foris tamen administrata non nocent, sic neque que de foris admota occidunt, intro assumpta idem praefiant: & quanquam haec posteriore ejus sententiae partem impugnat Cardan. lib. 1. de venen. cap. 18.

acceptat tam priorem, cui etiam assentuntur alii. ut Ponctz. lib. 1. de venen. cap. 5. Grevin. lib. 1. de venen. cap. 1. Bacc. in prolegom. venen. cap. 14. quin etiam hic Galeno in utraqua parte assentitur, cum cap. 10. art. 4. voluerit. scorpions vel vipera venenum per os assumptum non nocere; cum ergo id adhuc in quaestione sit, omnino ab ea excludendum, ne dato casu,

quod quis veneno per os exhibito, quod de foris solum admotum nocere presumatur, & tamen affumente e vita sublatu, veneficus tanquam infusus absolvatur, cum condemnari tanquam reus debusset, si tale venenum id potuit efficere, vel si minus potuit, cum tanquam insomni absolvendus fuisse, per errorem tanquam reus dannatur.

Præterea multa jactantur de venenis ab extra admotis, quæ plerique impossibiliter videntur, immo inter Medicos Bacc. loco supra cit. cap. 14. venena exteriori admota nullum habere effectum autem abat: alios tam maxime perfulgam etiæ modis effectibus venenorum, cum ab extra adhibentur, quibus addo Iureconsultorum autoritatem, in lib. item obliteris.

5 si quis per vim, ff. ad. 1. Aquilian., in qua poenas indicunt his, qui inunctionibus aliquem venenaverint; qui venenandi modus, neque executione facilis, neque sua apud nonnullos est. capite infusus, plement, qui fontem vel puerum veneno inficeret, ut per Carter. in questi. crimin. 5. Homicidium. num. 98. Farinac. questi. crimin. 122. part. 1. num. 12. Caball. de omni gen. homin. num. 602. Quod & ante illos Plato facit, 4. de legibus, vñfus finem, iuspeca tamen est haec venenandi ratio, & apud Baccium impossibilis, ut testatur ille in prolegom. de venen. citato cap. 1.4. qui neque per concubitum, ut jactatur, fieri posse credit, ut aliquis venenetur; cum tamen contra extet de ea re Plin. testimonium lib. 27. num. hist. cap. 2. qui assentuntur ex recentioribus Mercurial. & Crato apud Schenchi. lib. 7. Olfervia. tit. de contagiis venenatis. Imo narratur ab eodem Schenchi. lib. 4. tit. de Pene & Proprio, fuisse juvenculum meretricem, quæ omnes cum ea concubentes ita contaminaret, ut illis à coitu illis livenis putula in glande orirentur, quæ paucis horis pudendum artum ita corrodebat, ut sola amputacione & utrione sanaretur: hoc autem illi non ex Gallico luce, sed ex venenata natura evenisse firmarunt Romani Medici, quibus negotium datum est mulieris inspicienda. Ferunt quoque præter puellam Alexand. Magno, si recte memini, donum datam, quæ concubitu homines venenabat, Ladislaus Neapolis Regem per concubitum fuisse ve-

7 nenatum. Tarcagni. lib. 57. Venenum item, quod solo olfactu perimere possit, non dari vult Pigrae sue Chirurg. lib. 7. capite nono. docti tamen plerique non solum dari contendunt, sed experientias quoque adducunt, & sic idem dubium in plerique aliis.

Quamobrem jure videndum est, qui modi venenandi possibles sint, quivero non possibles, ut Iureconsulti, qui iustitiam administrant, in absolucionis infinitibus, ac fontibus condemnantis errare non contingat. Itaque supra quæstione secunda diximus, hominem per omnes sensus venenari posse, quam conclusionem etiam iis, quæ tunc in promptu erant, 8 experientias, rationibus, & auctoritatibus comprobavimus, poterat & circa eos sensus, de quibus major quæstio est, circa visum scilicet & auditum, adducere experientia ex falso desumpta, cum ex magno hominum testimonio confert, nonnullos oculis alio fascinare; de ea tamen re, ac de hujusmodi argumento in fine hujus tituli nonnulla habes, & plura, favente Deo, in titulo de Impotentia Venerea, aliaque nonnulla incidenter tit. de Miraculis harum question. lib. 4. seq. Tollit autem omnem difficultatem circa sensum visus infecatio, quam lipiuntum oculi communicare solent intuentibus, de quæ plures docti testimonium perhibent, inter alios Plutarch. Sympos. decad. 5. prob. 7. & lepidissime id ipsum lusit aliquando Franc. Petrar. Carta, parte prima in Carmine illo:

Quæ ventura mihi quando da l' uno, &c.
ubi inter alia haec habentur:

Che dal destr' occhio, anzi dal destr' sole
De la mia donna al mio destr' occhio avvenne
Il mal, che mi dilecta, e non mi dolo.

De ea re fortasse intelliguntur Legumperitum, cum dicunt, quod si habent oculos urentes, ac folo aspergi alios infictere. Mart. de Arles de supersit. num. 36.

His ergo reliquis, de ceteris venenandi modis differendum nobis est, narrat Nicol. & ex eo repetit Mercurial, apud Schen. Olfervia. lib. 7. tit. de venen. Franciscum Ordelafium venenum habuisse, quod per carbones injectum circumstantes occideret: 10

per carbones injectum circumstantes occideret, quæ fumum modum faciliorem esse, quam per simplicem odoratum, nemo esse debet, qui ambigit; sed quid ad hac configimus? Fumum carbonum multos sustulisse quis ignorat? & idem Nicol. summa 4. tract. 4. cap. 5. dicebat fumum quorundam lignorum venenosorum, ut Oleandri venenare hominem posse; ac Petrus Martyr in suo summario de Occidentalibus Indiis, de arboribus quibusdam meminit, quarum fumus exitialis sit: Sed & ipsi Iureconsulti de occidentibus fumis corrupto mentionem habent, Capolla de Servis, rustic. prædictor. lib. 2. c. 43. n. 5. notandum tamen, difficile videri, quod fecuta morte hoc modo Reus extraordinarie puniatur, nam potius summo supplicio afficietur, & idcirco I. scilicet. ff. de extraord. crimin. sub ipso tit. non hoc fortasse dicit, neque legendum, fumo, sed fimo, inquit enim, veluti si quis fimo corrupto aliquem perfuderit, tunc, luto oblinierit; ex seqq. enim declarantur præcedentibus tum Glossa utrumque legas. Cur ergo & venenationem per odoratum non admittamus, ego quidem non video, nam nullam differentiam inter haec, & simplicem odoratum invenio, nisi majorem & minorem crassitatem, seu tenuitatem vaporum ad cerebrum sece elevantium; at tam in tenuibus, quam in crassis vaporibus venenofitas recipi potest.

De nonnullis vero que odore interficiunt, membrinunt aliqui, ut Lucret. lib. 6.

*Est etiam in magnis Heliconis montibus arbos,
Floris odore hominem tetro confusa necare. &c.*

13 Venenandi porro modum per vestium infestio-
nem, vanum non esse testatur Herculis casus, de quo
tanquam historico ac vero classifici quidam Medici
meminerunt, qui mihi nunc in memoriam non redi-
eunt, & vix Cæsalpini recordor, qui de eo lib. 3. c. 5.
mentionem habet: Hercules enim, ut narrat Ovid.
lib. 9. *Metamorph.* & representat Seneca in Trage-
dia, que infraorbita Hercules Octens, cum sacrificium
Iovi celebrare veller, & pallium a Dejanira sibi mis-
fam sanguine Neffii Centauri imbutum indueret, ve-
neno infestus est, ob cuius levitatem se in monte Oe-
ta combussit. Medici igitur nonnulli inter precau-
tiones adhibendas in suspcione veneni hanc additum,
ut vestes quoque expiarent, & suspicte etiam in his
sibi caveant, quod & vestes infici interdum confue-
scant. Ardo in lib. 1. c. 2. de ven. Guainer. cap. 2. Pon-
zett. lib. 2. cap. 2. Cardan. lib. 2. cap. 1. & alii. Sed &
hæc veritatem habere experientia ipsa evidentissime
doctet; an non notum est, vestes peste necatorum ali-
os inficer? cujus rei multa testimonio vide apud
Schench. lib. 7. *Observ. de pest.* & dum hoc scribo,
vulgatum est Panormi pestem concitatam ex lana
eo delatam, quam Turcis Christiani ademerant. unde & hic Romæ communicari timent, qui candem
lanam hue mercatores nonnulli invehendam, ne-
scii credo ejus rei, curarunt. Sed quid ego domestica-
cas experientias ac quotidianas prætereo? nonne ve-
stes & indumenta, quibus indui sunt, qui vel morbo
Gallico, vel phthisi, vel lepra, vel simili aliquo con-
tagioso morbo laborant, alios etiam inficiunt? An-
non etiam vestes, pelles, & subtegminum genera-
omnia lepra contaminari in Sacris proditum est, imo &
ipsos domorum parientes? nimur, quia lepra,
non minus ac pestis, contagiosus morbus est, & non
modo animata corpora, sed etiam inanimata corpora.
Paul. lib. 4. Hic autem venenandi modus, cum i-
dem sit cum eo, qui per contactum sit, admittendus
14 facile videtur, cum corpus universum transpirabile
exista, & medianibus arteriis, quæ afflue pulsant,
quicquid obviam illi sit ad se allicit, præsternit si
substantia tenuissima, ac maxime penetrabilis illud
sit, ut hujusmodi venena esse necesse est. Quonam-
rem venenata pharmacon concedit apertissime Salius
de febre. pest. cap. 9. non modo per os exhibita, sed et-
iam de foris administrata, febre pestilentem &
mortem causare posse: sed & ipse Hipp. lib. de Hu-
moribus dicebat, venena admota afflupsum effici per-
culosiora, majorem difficultatem habet id, quod tra-
dunt de venenatione per infectionem Epiphio-
rum, subfelliiorum, ocrearum, & calcarium equitan-
tium, stapedum, & hujusmodi; quomodo enim ve-
nenifile sit venenum ex se, ac nullo calore agente
(nam in vestibus calor aliquo modo agit ipsas vestes
calefaciens) ex parte venenandi usque ad vivum cu-
tem multis indumentorum generibus obstantibus
15 penetrare posse? & tamen eam tamquam veram
plures Doctores enarrant, ut Guainer. de venen. cap.
1. & 2. Nicol. ubi sepe c. 2. dif. 8. Matthiol. in sep-
tit. prefat. ad 6. Diocor. Ioub. citat. Pavad. 10. dec. 2.
Grevin. lib. 1. de venen. c. 1. Card. lib. 2. de subtil. Sca-
lig. exercit. 154. & inter Iureconfultos Grilland. de
foris. queft. 3. num. 30. maleficos quandoque venenis
adeo atrocibus ac furibundis uti tradit, ut etiam cal-
cata statim intermitant. putant autem hujusmodi ve-
nena sua tenuitate vestimenta, & etiam ocrearum
soleas penetrare, & ad cutem usque sibi per ea for-
mina viam parare, ac dehinc hominem facile infi-
cere, ac conficer. Hec profecto majorem multo
credulitatem sibi vendicabunt, si Scaligero fidem
habeamus, hic enim exercit. 100. ad Cardan. de ara-
neo quodam mentionem habet, qui calcatus suum
venenum per soleas transmittit; & alterius, cuius
levissimo transverso speculum medium crepuerit. si
namque natura id per se potest, quid non potest
rit Natura arte adjuva? & ut non unico argumento
a simili id ipsum confirmemus, in considerationem
quoque venient mirandi effectus serpentis cuiusdam,
cum Dryini nomen est, hic enim, testibus Gal.
de Theraic. ad Pison. cap. 8. Paul. lib. 5. cap. 5. Act.
fam. 13. cap. 29. Matthiol. in prefat. ad 6. Dio-
cor. Cæsalp. lib. 3. cap. 5. & alii, calcatus pedes
calcantis etiam calceamentis munitos excoriat, tu-
more quoque in inferioribus partibus, in fursu ni-
mire, & coxis excitat, & quod pro omnibus mira-
bile est, etiam Medici curantis manus similiter ex-
coriantur. Sunt & præter hæc exempla alia, ut illud
apud Ardo in lib. 4. cap. 7. de venen. & Iuvene illo,
qui baculo busonem occidens veneno infestus est,
relinquam notum jam lippis & tonsoribus exem-
plum. Torpedinis marina, de qua naturales omnes
meminere. Ex quibus exemplis certudo elicetur,
quod venenum etiam per media quædam commu-
nicari potest, & quod prædicti venenandi modi per
vestes, per stapedes, per ocreas, & hujusmodi, ex-
16 cutioni a pestilis hominibus aliquando demandan-
tur. Quod etiam confessus est Alex. Bened. Me-
dicus doctissimus in epist. ad Maximilianum Impera-
torum in fin. inquisit: fed vestimenta video, arma,
fellas, fœdilia quoque insidentibus pernicioſa. Sci-
mus insuper venenum, quo Magnus Alexander sub-
latus est, adeo penetratim vim habuisse, ut nulla re-
peri potuerit materia ad illud excipendum, quām
non illuc penetraret, ac corrodere, testibus Plin.
Nat. hist. lib. 30. cap. ult. in fine. Curt. lib. 10. de
ges. Alex. in fin. & Iustin. lib. 12. hist. proprie-
tatis. Vnde eodem Plinio referente, & Plut. & Io.
Mon. in ejusdem Alexand. vita. Arist. confilio non
nisi maxima cum sui nominis nota, ungula mul-
li exceptum; haec enim tuto contineri potuit.
Fuit autem venenum illud Stygis Fontis aqua circa
Nonacrim in Arcadia, de qua Seneca 3. Natu-
rae. queft. 25. & Bacc. libro sexto de Therm. capit.
10. ubi & de aliis non diffimilis natura aquis
mentionem habet. De ea quoque inter Iureconfultos
Ripa in tract. de pest. part. de remedio contra pe-
stem. num. 9. Sed & Tafius Cant. 14. ft. 74. simili-
lement aquam describit his carminibus:

*Vn fonte forse in les, che vaghe, e monde
Ha l'acque si, che i riguardanti offesa;
Ma dentro ai freddi fioi cristalli asconde
Dito co' fiori malusaria secreta.
Ch'un piccio'l forfo di sue lucide onde
Inebria l'alma sofo, e la fa lieta:
Indi a rider' huom moze, e tanto il riso
S'avanza al fin, ch'eine rimane ucciso.*

Non mirum ergo cuiquam esse debet, his pro
veris acceptatis, venenum dari posse, quod illi
tu vestium, caterorumque indumentorum infestet
possit, eas vestes, & tegumenta quacunque illa
sint penetrando, & ad cutem sibi viam aperiendo;
si quando tamen is daretur casus, quod reus confite-
retur hujusmodi veneno hominem sustulisse, nulli
dubium esse debet, quod tunc Index multo certior
rem notitiam nancisci teneretur de ejus veneni na-
tura,

tura, & qualitate, nec fortasse nisi nova facta expe-
rienta in animali quodam bruto, aut in homine jam
morti damnato, ad condemnationem devire illi
liceret, quia rara admodum haec sunt, & maxime in-
fusa, nec tam multis experientiis comprobata, ut
certo de ea re pronunciare liceat, possibile autem
est, ut quis sibi persuaderet, hoc aut illud venenum
posse illu hominem occidere, & ut experientia fa-
cta, homo ille non ex vi illius veneni, sed ex alio ac-
cedent periret. adeo enim potentes sunt fortuiti
eventus, ut infinita propemodum pro veris nobis
imponant, in Medicina praesertim; quia tamen omni-
calu remoto, nullam habent veritatem, aut existen-
tiam.

Cæterum in cit. l. Item si obsterix; ut supra dixi,
mentio fit de veneno per clysterem adhibito, quod
quidem dictum difficultate non caret, quia in vene-
nis exhibitis una falsa existit, ut illa per brevem,

19 ac tertiorem viam ex corpore retrudantur; & hoc
autem casu promptissima est evacuatio cum ea, que
per clysterem infunduntur, facillime per alvum redi-
tantur; unde cum venenum si per clysterem immi-
tatur, non possit in corpore moram trahere, ex con-
sequenti nullam afferre poterit homini noxiam, cum
antequam corpus alterare possit extra facilime per
se exiliat; unde est, quod per anemata venena
20 minquam administrantur, aut rarissime, ut testatur
Cardanus libro 1. de venen. cap. 5. ego vero hanc ve-
nenandi rationem non adeo difficilem duxerim,
quoniam cam superiori faciliorem credam; ob eam
que caußam non omnino à veritate alienam eorum
opinionem, aut absurdam existimandam puto, qui
voluerunt. Claudio veneno per clysterem immi-
tatio ad Agrrippina suffic necatum, ut recitat Suet. in
ejus vita cap. 44. quod magis confirmare videtur id,
quod de Corrado Rego Neapolis narrant, qui à Man-
fredo ejus fratre naturali per clysterem venenatum
sublatius est. Tarcagn. lib. 54. eveniente tamen casu,
hic quoque maxima cautela adhibenda Iudicibus
est, neque enim omne venenum, nec in qualibet
21 quantitate per clysterem administratum occidere
posset, licet illud ipsum eadem quantitate per os
assumptum occideret. quoad qualitatem namque
venenorum ea, que facile natum extinculari posse-
nt ad excretionem, ut fortasse metallica, & acrem
viam habent, facile etiam extra corpus exibunt,
neque nocere poterunt ob modicam moram in cor-
pore contractam; ea quoque que mitiora sunt, &
viam fortiorum obtusiorum, quanquam per aliquod
tempus retinerentur, non inficerent, quia intestina
venis, & arteriis, quod majoris momenti est, ma-
xime depauperata sunt, unde non magnam habent
attrahendi virtutem. Quod vero non possit eadem
22 quantitas per os exhibita, & per clysterem
immissa occidere, declaratur exemplo medicamentorum
usualium, quorum semper duplice requiri-
mentum quantitatatem Medicis in clysteribus, unde si de-
cem opii grana per os exhibita occidere possent,
per anemata administrata vix usque ad viginti occi-
derent, & sic de singulis.

Verum enim vero maxima dubitatio est, ut supra
24 quoque annuum, de putei, fontis, vel fluminis vene-
natione, cum Baccius eam rem pro impossibili du-
cat, ut dixi; sed nullum ille sua assertio[n]is ratio-
nem attulit in prolegomenis venenorum, fortasse il-
lam redditurus, ubi copiosus de ea materia verba
faceret; ratio tamen in promptu est; omnis enim
aqua, quo nos homines in potu utimur, motum ha-

Baccio non esse candem rationem utriusque utroque modo usurpati, dicendum tamen non omne venenum, quod per os assumptum interimit posse ab extra abhilitum interire; sed contra omne venenum quod de foris administratum occidit, multo faciliter occidere per os intro assumptum. habeo mea sententia fauorem Cardanum lib. 2. Contr. Medic. tract. 5. contrad. 10. & lib. 1. de Venen. cap. 18. neque obstat, quod nonnulla venena sint, quae nisi in venas penetraverint, sanguinemque attigerint, non occidant, quia id non alia de causa evenire posse credendum, nisi quod sanguinem contingat a calore nativo actuatur, five hoc per accidens fiat, five quovis alio modo, infectis ab ipso veneno spiritibus: at non eadem ratio est ejusdem veneni, cum intro assument, promptissime enim potest, ablique hoc, quod sanguinem contingat, spiritus inficere, cum etiam promptissime ab interno calore in actum reduci possit, fortasse quia Natura tentans noxiū illud venenum expellere, nolens dat illi motum, & vim nocendi.

S V M M A R I V M.

- 1 Qui venena temere vendunt, pene l. Cornelie de securis subiectiuntur.
- 2 Omne malis veneni genus a commercio abdicatur.
- 3 Venena non occidentia vendentes non subiectiuntur pene dicitur l. Cornelie.
- 4 Venenorum, que vendi non possunt, prima distinctio.
- 5 Venena ex plantis.
- 6 Semina venenosa.
- 7 Folia venenosa.
- 8 Toxicum fuit Napellus ex aliquorum opinione.
- 9 Toxicis etymologia a Taxo.
- 10 Vera Toxicis deducito.
- 11 Quodlibet venenum exitiale nomine toxicis insignitum.
- 12 Radices venenosa.
- 13 Suci venenosa.
- 14 Animalia integra venenosa.
- 15 Partes animalium venenosa.
- 16 Excrementsa animalium venenosa.
- 17 Partes uiles animalium venenosa.
- 18 Metallica venenosa.

Quorum præcipue venenorum commercium interdicendum.

Q V A S T I O XII.

M Arcellus Iureconsultus in l. 3. §. alio Senatus/ conf. ff. ad l. Cornel. de secur. mentionem habuit nonnullorum venenorum, que pigmentariis, seplastiariis, aliisque similibus personis temere vendere prohibuit, subiiciens contrafacentes pœna d. l. Cornel. de secur. ea tamen paucia admodum numero sunt, Cicutæ scilicet, Salamandra, Aconitus, Pithycocum, Buprestis, Mandragora, & Cantharides, quorum omnium natura si quis Iureconsultus scire cupiat, videat inter Doctores Guibertum alias citato capite decimoexto *Question. Irradic.* & Budæum in annotationibus in Pand. ad pred. l. Medicos autem, Diocordem, ejusque Commentatores, ac carteros Scriptores de ejusmodi materia adire poterit. Non existandum tamen, Iureconsultum ob id, quod his tantummodo interdi-

Certum est, ibo ad medicum, atque ibi metoxicu mortebo.

nam

cat, aliorum commercium concedere voluisse, cum jam in ipsius l. principio omne mali veneni genus a commercio abdicascat, sed hæc exempli gracia tantum nominatis; nam ab ipso recentita vix minima pars existit eorum, quæ summo jure prohiberi possunt, ac debent.

Ex hostris similium venenorum Catalogum ag-

gregavit Codronch. in meth. testif. cap. 7. multa item corum, que ille nominavit, omitti poterant, eo quod vel nullum existat, vel nullum existere posse eorum commercium, ut esset vipepsa saliva, sudor nonnullorum quadrupedum, & hujusmodi alia; quin & nonnulla alia omitti poterant, quæ vix mali veneni nomen merebantur; nam aut omnino venena non sunt, ut Adamas, & Magnes, aut falso non interficunt, ut felis cerebrum, urina muris, & similia: nam si quæcumque noxam aliquam inferunt, prohiberi oporteat; jam infinitus pane eorum numerus resultabat: quoniam non subiectiuntur, qui hujusmodi venena vendunt, immo neque qui administrant, predicit pœna d. l. Cornel. de secur. ut testatur Budæus, ubi supra. Idem vero Budæus ibidem ex Paulo plura nominat venena, quam Iureconsultus in d. l. 3. fed pluri item, & majoris momenti silentio involvit. Nos distinguiamus cum Codronchii venena per suas classes, deinceps singulatim non omnia, sed magis exitialia, & quæ venalia expoita pœna d. l. promptius vendenti irrogare debent, resemeamus.

Sunt ergo iuxta divisionem à Medicis traditam venena vel defumpta ex plantis, vel ex animalibus, & vel ex mineralibus, & metallicis, quæ defumuntur ex plantis, vel sunt femina, vel folia, vel fructus, vel radices, vel succi. Semina sunt Ricini, Hyoscyami, Melanthii, Elæbori, Staphisagriae, Papaveris nigri. Folia, vel si mavis herbae sunt Napelli, Cicutæ, Aconiti, Lanaria, Apium rufis, five herba Sardonia, Titimallorum genera omnia, Pithiuia, Peplium, Dryopteris, Solanum maniacum, Papaver corniculatum, Bronia Chamelæa, & Thymelæa. Codronchius recenset etiam Pharicum, & Toxicum, licet fatigatur, non constare apud Auctores quid sint, putat tamen Cæsalpin. sive Medic. lib. 3. cap. 20. Toxicum fuisse Napellum, quod eius succo sagittæ inciderunt, notum tamen est plurime aliis luccis sagittæ infici solitas, unde Baccius in prolegom. Venen. cap. 5. & cap. 14. art. 6. dicebat, Toxici non esse unum genus; & recte, quia sagittæ non modo Napelli succo, sed etiam Elæbori, Aconiti, quin etiam & felle Leopardi inungi consueverunt tradit Cardin. Ponzeri. lib. 2. de venen. cap. 24. idem tamen Ponzeri. Toxici etymologiam à Taxo deduci voluit; at confit ex Paulo lib. 5. cap. 54. & Act. 10. serm. 13. cap. 70. & aliis, Toxicum appellari inde, quia eo illinebantur sagittæ, que Toxeumata Græcis nominantur, ut ex eodem Paulo tradit Merc. de Art. gymnas. lib. 2. cap. 13. qui & in hoc convenit, non fuisse Toxicum peculiare quoddam veneni genus, sed eo nomine omne venenum insigniri solitum, quo sagittæ inficiebantur. at ego etiam magis generale nomen deinceps factum puto: nam quia hujusmodi venena, quibus sagittæ illinebantur, exitialiissima erant, & presentanea, exinde factum est, ut quodlibet venenum maxime exitiale, & perniciuum per antonomasiam Toxici nomine insignitum sit. Plautus in Mercat. Act. 2. Scen. 4.

Certum est, ibo ad medicum, atque ibi metoxicu mortebo.

nam

Questio XIII. De Venenis, & Veneficiis, & aliis ad ea pertinentibus.

venenis mediantibus, aut simpliciter absque horum adjumento immisram. Extenditur quoque & ad novam veneno procuratam, de qua jam in precedentibus abunde fatus actum est, dubium autem est de his peculiariter, quæ nudis verbis, aut intuitu, aut tactu fiunt, an dentur, nec ne; & agitur id ipsum quandoque etiam inter lures consultos acculacutur enim aliquando infantes, ut in casu ab Amato Lutitano enarrato *Civit. Med. cent. 6. cur. 87.* de muliere quadam Illyrica, quæ acculata est, quod juvem in incarnationibus surdum fecerit; ea re ad Iudices delata Medicorum sententiam audire voluerant, ut ibi per cum.

Cateretur dari veneficia, nimis morbos, & noxias malas artibus, ac Dæmonis ministerio procuratas non dubitandum; & ad hoc probandum plurime apud Paul. Grilland. de fortis. Ponzinib. de Laniis num. 63. Bodin. Demonoman. libro 1. copiosissime apud Martinum Delt. disquisit. Magic. lib. 1. & alios quamplurimos apud eundem; sed ex Medicis multa habentur apud Codronch. de mob. ven. libro 1. per totum; nonnulla apud Roseum, Epist. Medic. num. 48. 50. & 51. plurima, ac notatu digniora apud Hucher. lib. 4. de sterilit. per totum. præcipue vero cap. de marb. Dæmon. seu divinus. nullus autem, sanam ac Catholicam doctrinam testatur, ab ea sententia dissentit.

Tota difficultas est de Incantationibus, nimis morbos veneficiis, nudis carminibus ac verbis factis, & de fascino, hoc est veneficio ex solo intuitu aut tactu simplici nasciente; & quoad incantationes plurimi Antiquorum præteritum non modo non admittuntur, sed derident. Senec. lib. 4. Nat. question. cap. 6. 4 Plin. lib. 30. cap. 1. & seq. quos Amatus adducit ubi supra. Theophr. 9. de hisp. plant. cap. 9. & alibi. Gal. 6. de simp. med. facit. in princ. ab Flucherio relati, ubi supra. D. Thom. contra Cent. apud eundem Amatum, & ex recentioribus Valles. in lib. de sacra Philosophia. cap. 3. Martin. Delr. Codronch. & præ omnibus Hucher. locis supra citatis; & inter lures consultos Tiraquell. de leg. Connubial. Glos. 1. leg. 14.

Non defum tamen alii ex parte ex doctioribus multi, qui & admittant, & nonnullas experientias recitent, inter ceteros vero Ant. Beniven. de Abd. ac mirand. morb. curat. cap. 26. Fernel. Pathol. lib. 6. cap. 13. & 2. de Abd. rer. causi. cap. 16. Cardan. lib. 1. de Venen. cap. 17. & lib. 18. de subit. ubi experientiam in se ipso factam afferit. relinquunt veteriores, Trallianum nempe, Actium, & ipsos quoque Galenum, & Plinium, cum ceteris ex antiquioribus, qui incantationes nonnullas ad certos morbos afferunt, quæ si videre cupis, ad Galenum reverte ad libellum non suum, sed ipsi adscriptum. de Incantation. Abyrat. &c. claff. 7. ad Plin. lib. 28. cap. 2. & 30. ad Alexand. lib. 12. & alibi. ad Fernel. locis supra citatis. nonnulla habes etiam apud Iureconsultos, ut apud Bertrach. de Episcop. lib. 5. part. 2. num. 4. Tiraquell. ubi supra, & alios Auctores, qui ex professo hanc materiam pertractarunt, sed fidem quoque incantationibus prebent Grilland. de fortis. quest. 2. num. 7. & 10. & alibi. Ponzinib. de Laniis num. 63. Damohuder. præc. crimin. cap. 61. num. 91. Troil. Malvit. de scrib. part. 1. num. 16. & alii nonnulli ibi per eum allati. Auctor de potef. facul. & Eccles. cap. 34. & legi. Bertachini. ubi supra lib. 4. num. 41. qui cum proxime citato Auctore etiam ad bonum finem patratras admittunt tanquam non illicitas. Francisc. Squillacen. de Fid. ij. H 2. Cathol.

S V M M A R I V M.

- 1 Veneficium quid.
- 2 Veneficii nomen extenditur ad noxam veneno procuratam.
- 3 Damus marbi veneficii, hoc est malis artibus, & Dæmonis ministerio acciti.
- 4 Incantationes plurimi Antiquorum derident.
- 5 Incantationes dobit quidam viri admittunt.
- 6 Incantationes dantur etiam ad bonum finem factæ.
- 7 Incantationes dantur, sed non sine Dæmonis opera.
- 8 Simplicia verba in aquam habere, vatum.
- 9 Fascinum datur.
- 10 Fascinum aliud naturale, aliud accidentiale, aliud voluntarium.
- 11 Fascinum aliud à metu, aliud à verbis, aliud à modo agendi.
- 12 Vt, & tactu hominem homini nocere posse, admittendum.

De Veneficiis, Incantamentis, & Fascino.

Questio XIII.

Veneficium tanquam generale nomen nunc affiram, & voco hic veneficium noxam, vel intuitu, vel tactu, vel loquela ob odium, iram, aut invidiā in alienum corpus, vel Dæmonis opera, vel

nam

Catol. cap. 2. num. 1. & 2. qui etiam incantationes bonas, vel ad bonum finem dari credit, & in summa universaliter tam Pontifici, quam Cæsarei Iuris consulti incantationes admittunt, etiam ex ipsorum II. & sanctiorum auctoritate, quas apud ipsos vide.

Sed præter hanc non modicam fidem faciunt per multæ sacræ Scripturæ auctoritates, ita ut non assum ego, qui alia hujusmodi rebus nullam fidem habeo, incantationes simpliciter negare, præter auctoritates enim sacræ pagine ab aliis adductas, ut præcipue Deuteron. cap. 18. ver. 10. qua peculariter incantationes prohibent, extant & alia ab aliis, vel non animadversæ, vel consulte prætermisæ, ut Exod. cap. 7. ver. 11. ubi postquam Moses virgine, ac serpentis mirandas illas quidem Metamorphoses, ac debinet quoque alia plura miracula Pharaoni ostendisset, dicitur: Vocavit autem Pharaon Sapientes, & Maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes Ægyptiacas, & Arcana quadam similiiter, & sic deinceps, de quibus Montanus in *Holoferne lib. 5. cap. 10.* item *Psal. 57. ver. 5. & 6.* hac habentur: Furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis furor, & obturantis aures suas, Quæ non exaudiet vocem incantationis, & venerifici incantant sapientem, non diffimile est quod habetur Ieremie cap. 8. ver. 17. Quia ecclesie mitram vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, adducta à Valleto, & licet hic dici possit (ut sapienter me admonitus insignis vir, ac illufris concionator R. D. Jacobus Vulponius Congregationis Oratori) sacram Scripturam loqui secundum vulgi confuetudinem, ut alias confuevit, vel parabolice, ut Vallesio placet, dixerim tamen ego hic potius loqui secundum id, quod vere est, cum confortat hoc sapissimum per incantationes fieri, & tritum est ex Plutarcho, Plinio, & aliis, quod de Maris, & Psyllis populis jactatur, de quibus etiam Virg. 7. Ened. mentionem habet, hisforie alludens his verbis:

*Quin & Marrubia venit de gente sacerdos
Fronde super galam, & felici compres oliva,
Archisippi regis missa, fortissimus Venero:
Vispero generi, & greater spirantibus hydri,
Spargere qui formos cœnante manuque solebat,
Antebebatque iras, & mortis arte levabat:*

Neque defunt permulti ali graves auctores, qui & de hac veritate testantur, & propriis oculis haec vidisse se affirmant.

His adjiccam Platonis dictum in Carmide, sive de temperantia, qui & admittere incantationes videot, cum animam agrotantem incantationibus farnari tradit, hoc est bonis ac utilibus præceptis, quorum vim ac efficaciam eandem esse putat, quancre debat esse incantationum, quarum maxima vis est, quamobrem olim proverbio jactabantur, cum quid maxime efficacia denotare volebant, esse illud quavis incantatione efficacius. Neque conticebo Poëtae nostri auctoritatem in suo Godefrido *Cant. 19. st. 112.* apud quem Erminia nudis verbis fluentem sanguinem ex vulneribus Tancredi fistit, ut ibi narratur his carminibus:

*Dittamoe Croco non haeca, mà note
Per nō tal sapienti, e magie.
nam hoc poëtice dictum non est, quia in medicina
receptum, & ad illud plures incantationes à mul-
tis adducuntur, & subvenit Homeris quoque locus
Odyss. 19.*

*In incantatione, inquit, autem sanguinem nigrum
Tenebram.*

Ex quibus controvertendum nullo modo est, incantationes omnino dari; ad contrarias autem auctoritates dicendum est, eas loqui de incantationibus simplicibus, ac nudis verbis factis, nulla interveniente Daemonis opera, aut intervenerunt, verba enim quedam, aut voces, aut etiam scripta, aut alia quævis his non dissimilata vim aliquam habere, ridiculū est, quod si quid interdum virtutis talis habuisse conseruant, id vel ex accidenti ac casu evenit, vel omnino ex Daemonis tacto, vel expreso consensu, vel siquidem minima sint, ex ipsa imaginatione dependent, habent.

Cæstio de fascino jam diximus quid sit, quamquam alias latius multo pateat hoc nomen; sed quicquid sit de nomine, fascinum dari consensu multorum doctorum hominum receptum, ut videtur potest apud Vairum in *fascino lib. 1.* & apud Hucherum *lib. 4. de sterili. cap. 1.* ubi etiam divisionem habet fascini, vel fascinationis in naturalem, vel substantiam, quæ ex contrarietate quadam, ac Idiosyncrasia naturali dependet, in accidentiarum, quæ ex accidentalis causa, ut ex tetris ac malignis vaporibus originatis, & voluntariam, quæ ex intuitu inimico cum odio, ira, invidia, aut mala voluntate pullulat. Priors, naturalem scilicet & accidentiarum indiscriminata cuiuslibet homini, postremam non nisi certo homini obesse traditur. Aliam vero fascinationis divisionem affert Cardan. *lib. 1. de ven. cap. 17.* quæ ipsa quoque triplex est: prima, quæ à metu deprendet, mala fibi timendo, atque imaginando ab aliqua persona, ut pueris evenit ex veterularum intuitu, præcipue turpium, ac torvi aspectus. Secunda, quæ ex alienis verbis dependet, cum quis laudando alium cum mala voluntate, & invidia obesse laudato creditur, vel etiam cum quis mala ominatur de hac videatur forte alium loqui Ecclesiast. *cap. 4. ver. 6.* ibi maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudiens deprecatio illius. Tertia denique, quæ à modo egendi caufatur, trahendo, percussendo, respicendo, & hujusmodi. Hucherus loco supracitato omnia hec vana omnino demonstrat, experientias autem nonnullas ad causas manifestas reducit, auctoritatis magnorum virorum satisfacit, & in summa nullam dari fascinationem concludit, neque nudis verbis, aut simplici intuitu, aut solo tactu noxam aliquam interi posse credit. Ego & intuitu, & tactu nocere hominem homini posse, non invitus admitem, esse tamen omnia hec maxima ex parte vana omnino semper existimavi, at qui rationes ad hanc opinionem defiderat, legat Vairum *lib. 2. de fascino per totum;* & Laurentium *lib. 1. de mira strum. lana-*

a cap. 5. ad 7. Langium lib. 1. epist. 34.

Tituli Secundi Finis.

PAVLI ZACCCHIAE

Medici Romani,

QVÆSTIONVM MEDICO-LEGALIVM

LIBRI SECUNDI

TITVLVS TERTIVS,

In ll. aliquot. ff. de Aëdilitio edicto,

Continens Quæstiones quindecim;

quarum

I. De editiæ Aëdil. causâ, & de morbi conditionibus, qui locum redhibitioni facere debeat.	Pag. 91
II. De morbi, ac vitii appellatione, & de differentia inter morbum, & vitium.	92
III. De animi vitii.	94
IV. De morbi gravitate, & levitate, & de morbo sotico.	95
V. De melancholici, & satui.	97
VI. De impetigine, prurigine, & scabie.	98
VII. De spadonibus, & eunuchis.	100
VIII. De lingua abscissa, & mutitate.	105
IX. De ceteris loquelle vitii.	107
X. De vitii sensus visus.	110
XI. De oris fæditate, edentulis, gutturosis, & antiadas habentibus.	114
XII. De varis, & vatiis, & claudis, & varicosis.	116
XIII. De pregnante, & puerpa, de pariente mortuos, de sterili, & arcta, de ea, qua bis in mense purgatur.	117
XIV. Sanatus quis dicatur, de convalescentibus, de recidivantibus, & de morbis circuitus habentibus.	118
XV. De hydroptico, clavum habente, polypo, scava, & manco, & de urinam faciente.	120